

“КОНКОРДАНЦІЯ ПОЕТИЧНИХ ТВОРІВ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА”: РІВНОВЕЛИКОСТІ ЗАДУМУ ТА ВИКОНАВСТВА

Конкорданція поетичних творів Тараса Шевченка. Ред. і упоряд. Ільницького О., Гавриша Ю. У 4 т. – Т. 1–4. – Нью-Йорк; Едмонтон, Торонто. – 2001. – 3229 с.

Об'єктивно поцінуючи творення й видруккування “Конкорданції...”, важко втриматися від захоплення. Адже тут кожна непряма форма постає самодостатньою синтагмою, сувереном інформаційної здатності; чітка кодова система реєстру полегшує пошуки необхідного. Всеосяжно й мудро презентуючи мистецьку сладщину найславетніших, нація запатентує тим дійством зрілу наукову предостойність.

Якщо, взоруючи на ареали культурології англосовного світу, ми не перші¹, то й не другі, якщо оглянути мовознавчі довідники Росії: їх лінгвістична теорія ще й на сьогодні не засвоїла самого терміна **конкорданція** як особливого жанру лексикографічних напрацювань. Таки жоден із довідників останніх 30 років конкордансу не реєструє². Коли ж у реєстрах чужомовної лексики і трапляються словоформи “конкордантность”, “конкордант” чи “дискордантность”³, то лінгвістики вони жодним чином не стосуються. Відсутній термін – нема й напрацювань такого статусу й суті.

Здається, перше розважливе тлумачення терміна по-слов'янськи подавано у Велико-

му тлумачному словнику сучасної української мови (ВТС СУМ): “**Конкорданс**, -у ч. – Алфавітний перелік усіх слів якого-небудь тексту з наведенням контекстів їх використання; тип словника такого виду”⁴.

Безперечно, актуалізація, поправне назовництво терміна **конкорданція**, що все владніше входить у науковий обіг, належить Ільницькому–Гавришу: розголос про успішне завершення їхньої праці поширився від літа 2000-го. Та це не применшує заслуг оперативного відголосу київських словників, які менше року по тому атестували доконечний термін (ВТС СУМ “підпис[ано] до друку 9.07.01”).

Підготовку й видруккування “Конкорданції...”, як уже зазначалося, важко переоцінити. Масовий, щиро зацікавлений читач – од шевченкознавців найвищого статусу, усіх небайдужих педагогів-філологів, аж до допитливого студентства, ба, навіть старшокласника, схильного самостійно дошукуватися істини, – знайде в мудрому чотирикнижці багатющу інформацію об тім, якою напрочуд різноманітною (кількісно, тематично, жанрово та ефонічно злагодженою) прописалася – на віки й віки – спадщина національного генія. У завбачливій системі показників явлено частотність, варіативність, ритмомелодійну викинченість Слова в його “живій” контекстовій справжності всіх не прямих, а не тільки самих собою вихідних, першоелементних формативів, як то зазвичай буває в лексиконах масового типу.

А поза всім “Конкорданція...” забезпечує відносну легкість користування чи не кожним із шевченківських видань.

¹ Зорівчак Р. Конкорданція поетичних творів Тараса Шевченка // Мовознавство. – 2003. – № 1 – С.89–90.

² Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. – М., 1966. – 608 с.; Розенталь Д.Э., Теленкова М.А. Словарь-справочник лингвистических терминов. – М., 1976. – 544 с.; Словарь иностранных слов. – Изд. 14-е. – М., 1987. – 608 с.; Лингвистический энциклопедический словарь. – М., 1990. – 686 с. Не реєструє терміна *конкорданція* Словарь лингвистических терминов. – М., 1960. – 436 с.

³ Словарь иностранных слов. Изд. 14-е. – М., 1987. – С.245, 320.

⁴ ВТС СУМ. – К., 2001. – С.448.

Стосовно ж аспектів текстологічних посту-
пувань назустріч осягання ідеальної
автентичності Шевченкових напрацювань,
"Конкорданція..." заохочує, стимулює науко-
вий пошук, одкриває захоплюючі перспективи
студіювань: задля усунення граматичних, гра-
фічних помилок, що могли статись за умов
заборони, надскладного побутування украї-
нської мови, усної та писемної. Те ж саме —
щодо пунктуаційної автентики, коли відсутній
в авторському тексті знак*, буває, доставлено
редакторами невпадат, од чого гірко страж-
дає логіка вислову, нав'язується щось
протилежне задуму митця. Ще гірше, коли
свавільне стороннє вторгнення має присмак
зловмисного спотворення.

До завдань "Конкорданції..." не входить
наукова критика тексту: висліди текстологіч-
ної достеменності "базових" публікацій,
якими обрано "Повне зібрання творів"⁵.
Проте яскраве наświetлення всіх словоформ у
екзистенційній натуральності їх частотних, кон-
текстуальних застосувань не раз підказує, де
можуть бути прогріхи, явні й притаєні спот-
ворення очевидного, мовби програмуючи,
скільки належить поновно дослідити, одсі-
яти наносне зло як нинішнім, так і прийдешнім
поколінням дбайливих охоронців Слова.

Наразі зосередимося на вислові особливої
значимості, що його хвибно, спекулятивним спо-
собом інтерпретують уже понад 160 років: "як
та галич поле криє / Ляхи, уніати налітають..."
[1, 3, 1911]. І хоча автентична достеменність
поєми "Тарасова ніч" од першодруку в "Коб-
зарі" 1840-го ніколи не ставилася під сумнів,
бо засвідчена незрушним авторитетом В.До-
маницького, таки ніким по-справжньому не
піддавалась фаховій критиці.

Свідомий того, що можу наклікати на себе
нищівний вогонь, насмілюся стверджувати, що
"ляхи-уніати" — прикладка, а не однорідна
суб'єктивність. "Уніати" — це ті ж "ляхи", об-
'єднані в загони чи збройні формування, аби
розбоєм, оружно протистояти найменшій
спробі реалізувати — бодай формально — про-
голошену унією "рівність" римо-католиків із
православними греко-католиками.

Можна по-різному трактувати Берестейсь-
ку унію, не применшуючи значимості
межової події: в аспектах закономірності,
вчасності, доконечності есхатологічної злу-

ки. Але не подобає кривдне тлумачити ге-
нія, безтактно паразитуючи на єдиному (чи
дворазове вжитому) слові, що жодним чи-
ном не надається пейоративним конотаціям.

У поємі "Гайдамаки" Т.Шевченко перепові-
дає жахіття розбрату в підпольській
колоніальній займанщині:

На гвалт Пулавського і Паца

Встає шляхетська земля,

І разом сто конфедерацій [6; 1, 67].

А колоборантного проступства унійних
"землячків" — навіть не згадано.

Уже б де, здавалося, вигулькнути могло
несхвалення унії, так це в "Словаре
русских (належало б русскоязычных. — Г.А.)
произведений Шевченко". Так ні ж бо! Топо-
німічне "унія" зустрічається лише один раз⁶.
А потрактування схвальності незалепреної
злуки лишається недосяжно високим ще й
по день нинішній — недосяжно високим для
ревнителів Шевченкової "справжності": "Унія
(1). Союз правосл. и кат. церквей (це від
укладачів Словаря), а далі авторове: боль-
шая часть этих церквей построена казаками
во время унии [7; 2, 476].

На завершення доказовості мовленого
зішлемося на завершальні метроряди по-
езії "Полякам": "Отак-то, ляше, друже,
брате! / Неситі ксьондзи, магнати / Нас
порізлини, розвели..." [1; 2, 177]. Для сьо-
гочасного становлення міждержавної
злагоди поміж країнами Шевченкове про-
виддя особливо значуще...

"Конкорданцію..." належить доконче пере-
видати в Україні, аби стала вона
загальнодоступною, супроводилася додатковим
наставництвом, як раціональніше користувати-
ся зводом. У перспективах доповнення —
найактуальнішим, як на сьогодні, буде рішуче
розблокування напівпризабутої графеми — по-
чаткового "Й" як паралелі "І": "ікання", а не
тільки "ікавка" чи "гикавка". Не відновивши
сповідуваних поетом написань та й вимови
"ирій" — годі й думати про евфонічну красу
ідеально злагоджених метрорядів: "Полетіли
москалі. Сірі гуси в ирій, ирій / По чотири, по
чотири". І не тільки в цьому контексті.

Першу "реінкарнацію" лінгвостилістично-
го плану вчинили автори ВТС СУМу,
поновивши правочинність "одинадцятій
літери українського алфавіту на позначен-
ня голосного звука "Й" [5, 392]. Подальші
кроки, сподіваємось, будуть рішучими.

Григорій Аврахов

* Це можна пояснити умовами творення поезій,
еруптивністю щасливого прозріння, коли було "не
до знаків".

⁵ Шевченко Т. ПЗТ: У 12 т. — Т. 1-3. — К., 1989-
1991. Вийшло друком тільки перші три томи.

⁶ СЯРП Шевченко. — У 2 т. — К., 1986. — Т. 2. — С. 476.